

MARTYRS FİLMİNİN SOSYOLOJİK İNCELEMESİ

Hatice Gül¹

¹ Dr., Türkiye

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi: 11.07.2024

Kabul Tarihi: 01.04.2025

Yayın Tarihi: 30.06.2025

Araştırma Makalesi

Öz – Sinema; ses, görüntü ve konunun beyaz perdeye yansıtılmasıyla izleyicide farklı duygular meydana getiren önemli bir değişim aracıdır. Sosyoloji ile iç içe geçmiş olarak toplumsal dinamikleri ve süreçleri ekrana aktararak insanın dış dünya ile iletişimini sağlayan sinema, din ile bağıını her daim korumuştur. Bireyin kendi varlığını tanıma, anlama ve anlamlandırmada etkili olan din de toplumları etkileme konusunda sinemadaki varlığını sürdürmüştür. Bu makale, 2008 yılında vizyona giren Pascal Laugier'in yönetmenliğini ve senaristliğini yaptığı Fransa-Kanada ortak yapımı korku türündeki *Martyrs* başlıklı filmi konu edinmiştir. Filmde sapkın bir tarikat ve bu tarikatın genç kızlara uyguladıkları işkenceler yer almaktadır. Genç kızların ölüm ötesine dair bir vizyon görüp görmediklerini inceleyen bu tarikatın işkence uygulamaları, Orta Çağ Avrupa'sında işkence uygulayan engizisyon üyelerinin deneyimlerini çağrıştırmaktadır. Avrupa tarihine baktığımızda dinî veya benzeri örgütlerin, sahip oldukları inançlar doğrultusunda dinî argümanları meşrulaştırarak şiddet uyguladıkları görülmektedir. Öyle ki 12. yüzyılda papalığın çıkardığı kararname ile yapılacak işkence uygulamalarının hukuka uygun olduğu ilan edilmiştir. Özellikle işkence, Avrupa'da engizisyon mahkemesinin başlarından itibaren, Aydınlanma çağına kadar devam etmiştir. Sonraları kişi dokunulmazlığı ve güvenliği gibi amaçlarla şiddet uygulamalarına son verilse de işkence toplumsal gerçeklik olarak hafızalarda yerini almıştır. Bu çerçevede *Martyrs* filminde, toplumsal yapı içinde kadın bedeni üzerinden yaratılan şiddet teması, acının kutsanışı ve hakikat arayışı gibi filmle ilgili temel başlıklar; toplumsal kontrol yaklaşımı, sapkınlık, din ve işkence gibi kavramlarla ilintili olarak ele alınacaktır. Çalışmada öncelikle filmin künyesi ve özeti aktarılmaktadır. Yöntem olarak ise başlı başına bir çözümleme yöntemi olan sosyolojik çözümleme yaklaşımı kullanılacaktır. Bu yaklaşım; toplumsal yapı, toplumsal kontrol, cinsiyet, sapkınlık, statü, suç ve yabancılaştırma gibi bazı temel kavramlardan yola çıkarak sinema ve toplum arasındaki etkileşimin yansımalarını inceleyen önemli bir yöntemdir.

Anahtar Kelimeler: *Sosyoloji, Din, Acı, Hakikat, Kadın*

¹ hgul11212@gmail.com (Sorumlu Yazar/Corresponding Author), ORCID: 0000-0001-5905-3850

SOCIOLOGICAL REVIEW OF THE MOVIE MARTYRS

¹ Ph.D. Türkiye

Article Info

Received: 11.07.2024

Accepted: 01.04.2025

Published: 30.06.2025

Research Article

Abstract — Cinema is an important tool of change that creates different emotions in the audience by reflecting sound, image and subject on the big screen. Intertwined with sociology, cinema, which both conveys social dynamics and processes to the screens and connects people to the outside world, has always maintained its connection with religion. Religion, which is effective in recognizing, understanding and giving meaning to the individual's own existence, continues to exist in cinema in terms of influencing societies. This article is about the French-Canadian horror film *Martyrs*, directed and written by Pascal Laugier, which was released in 2008. The film includes a perverted sect and the tortures this sect inflicts on young girls. The torture practices of the sect, which examines whether young girls see a vision of the afterlife, remind us of the experiences of the inquisition members who used torture in Medieval Europe. When we look at the history of Europe, it is seen that religious or similar organizations have used violence by legitimizing religious arguments in line with their beliefs. So much so that, with the decree issued by the Papacy in the 12th century, it was even declared that torture practices were legal. In particular, torture continued in Europe from the beginning of the Inquisition court until the Age of Enlightenment. Later, although the use of violence was ended for purposes such as personal immunity and security, torture took its place in memories as a social reality. In this context, the main topics related to the movie *Martyrs*, such as the theme of violence created through the female body within the social structure, the sanctification of pain and the search for truth, will be discussed in relation to concepts such as social control approach, perversion, religion and torture. In the study, first of all, the title and summary of the film are given. As a method, the sociological analysis approach, which is an analysis method in itself, will be used. This approach is an important method that examines the reflections of the interaction between cinema and society, starting from some basic concepts such as social structure, social control, gender, minorities, deviance, status, crime and alienation.

Keywords: *Martrys Movie, Sociology, Religion, Pain, Truth, Woman*

Martyrs Filminin Sosyolojik İncelemesi

Giriş

Din, toplumun davranış ve fiillerini etkileyen önemli olgulardan biridir. Din, bireyin hem kendi varlığını hem de çevresini anlamlandırma sürecinde etkin bir yol gösterici olarak toplumsal düzenin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Toplumların tarihine baktığımızda dinî değerlerin meşrulaştırılması toplumsal birliği sağlama ve düzeni inşa etmede bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak toplumun kendine özgü dinî kültürel değerlerden uzaklaşması, bu değerlerden uzak kalması bir normsuzluk sorunsalını karşımıza çıkarmaktadır.

Özellikle Orta Çağ Avrupa'sında Katolikliğe karşı suç işlemiş kişilerin, sapkın ve suçlu ilan edilmeleri onları, engizisyonun sert uygulamalarıyla karşılaşmalarını kaçınılmaz kılmıştır. Papa, heretik öğretilerden oluşan farklı dinî örgütleri bir tehlike olarak görmüş ve toplumsal kontrolü sağlamak adına şiddet uygulamasına onay vermiştir. Engizisyon kurumunun temellerini hazırlayan tarihi, sosyolojik ve ideolojik süreçlere baktığımızda bu kurumun içinde bir dinî örgütün olması şaşırtıcı değildir. Örgüt mensupları, kendilerinden farklı örgüt üyelerini bastırabilmek için şiddet yöntemini uygulamıştır. Kurucularının büyük çoğunluğu Dominiken tarikatına mensup üyelerden oluşan engizisyon mahkemeleri, toplumda filizlenen heretik temelli sapkın örgütler üzerinde baskı oluşturmuşlardır. Dinî ve ahlaki birlikteliği sağlamak için suçlular üzerinde baskı ve şiddet eylemlerini arttırarak toplumsal kontrolün sağlanması hedeflenilmiştir. Ancak baskı ve şiddet eylemlerinin yarattığı tahribatın sonuçları tarihe damgasını vurmuştur.

Bir toplumda, toplumsal kontrolün sağlanamaması veya yetersizliği suç ve sapmaya sebep olarak toplumsal düzeni bozmaktadır (Yavuz, 2014). Bunun yanı sıra bireylerin veya grupların geleneksel ortak değerlerden uzaklaşması da toplumsal kontrolün eksikliğiyle sonuçlanmakta ve sapkınlığın önünü açabilmektedir. Engizisyon mahkemelerinde sapkın nitelenen pek çok kişi veya gruplar bu süreçte toplumun normlarına uymayarak etiketlenmiş ve merhamet gösterilmeden şiddet uygulanmıştır. Bu anlamda suç ve sapma/ sapkınlık ve şiddet gibi kavramlar birbirleriyle örtüşmelerine rağmen yine de farklı anlam ve eylemleri ifade etmektedir. Aynı zamanda bu kavramların birbirleri ile bağlantılı olduğunu da vurgulamak gerekir.

Kısaca suç, toplumsal kontrol, sapma/ sapkınlık ve işkence gibi kavramlardan bahsetmek gerekirse Marshall (2009, s. 702) suç olgusunu “Kişisel alanı aşırıp kamusal alana giren ve yasak olan kural ya da yasaları çiğneyen, buna bağlı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve kamusal bir otoritenin (devlet ya da yerel bir kuruluş) müdahalesini gerektiren fiiller” şeklinde tanımlamaktadır. Toplumsal kontrol ise kişileri kültürün normlarına uygun hale getiren bir mekanizma iken sapma, kişilerin kültürün normlarından bağımsızlaştığı bir süreci ifade etmektedir. Yani sapma, toplumsal normların ihlal edilmesidir (Fichter, 2002). Böylelikle sapkınlık, toplumsal normlara uymama hali olarak nitelendirilebilir. Her suç bir sapma sayılabilir ama her sapma suç sayılmaz. Çünkü her toplumun normları ve değerleri farklıdır ve içinde yaşanılan toplum tarafından şekillendirilmektedir.

Sözlükte ‘incitmek, acı çektirmek, sıkıştırmak’ gibi anlamları ifade eden ve Farsça olarak ‘şikenc’ (işkence) kelimesinden dilimize geçen bu kavram, genel ifadeyle maddi ve manevi olarak bir canlıya yapılan haksız eziyeti, acı ve ıstırap veren muameleyi içermektedir. Hukuk dilinde ise işkence, bir şahsın maddi ve manevi varlığına yönelik kasıtlı, haksız eziyeti, utancı ve acı verici tutum ve davranışları, teknik anlamıyla itirafta bulunması veya cezalandırılması amacıyla sanığa yapılan aynı nitelikteki haksız davranışları ifade etmektedir (Esgin, 2013). Esasen işkence suçunun hangi unsurları içerdiği ve nasıl tanımlanacağı konusu karmaşıklığı içinde barındırmaktadır. İşkencenin standart bir tanımı yapılamasa da bununla ilgili verileri engizisyon mahkemelerine kadar dayandırmak mümkündür. Bu yargı kurumu, Tanrı adına kurulmuş Katolikliğe karşı suç işlemiş kişileri sapkın ilan eden ve cezalandıran bir kurumdur. Bu kurum, temelleri heretik öğretilere dayanan farklı yorumların bir düşünce sistemi haline gelmesiyle vücut bulan pek çok tarikata savaş açmıştır. Bir düşünce sistemi haline gelen felsefi öğretilerle biçimlenmiş örgüt üyeleri, toplumun geleneklerine aykırı olduğu için sapkın ilan edilip suçlu sayılarak şiddet görmüştür.

Orta Çağ Avrupa'sında suç cezalarına uygulanan şiddet, birtakım gerekçelerle yapılmaktadır. En çok kullanılan gerekçelendirme yolu, dinin meşrulaştırılması olmuştur. Din, ortak değerler adına marjinal durumları dahil kutsal gerçekliğe uygun olarak meşrulaştırarak toplumsal gerçekliği muhafaza etmektedir (Berger, 1993). Dinin meşrulaştırılması çoğu zaman dönemin hâkim güçlerinin, sapkın gruplar üzerinde kontrolü sağlamak ve şiddet uygulamalarını gerekçelendirmek adına yapılmaktaydı. Bu bağlamda Orta Çağ Avrupa'sında dinin meşru bir otorite olarak kullanılması savından yola çıkarak, sapkın davranışlar sergileyen gruplar üzerinde kontrol mekanizmasının gittikçe yoğunlaştığı görülmektedir. Bu şekilde dinin toplumsal kontrol aracılığı ile meşrulaştırılması kişileri veya grupları sapkınlık ve suçtan koruyacağı düşünülmektedir. Durkheim'a göre insanın arzu ve ihtiyaçları sınırsız olmakla birlikte doğasındaki bu özelliklerinden dolayı kontrol altında tutulmalıdır. Toplumsal norm ve değerlerin aşıldığı toplumlarda normların uygulanması da mümkün olmamaktadır. Toplumsal kontrol mekanizmasının işlevini gerçekleştirmediği ortamlarda, insanların suç işlemesi ya da suçun artması muhtemeldir (Durkheim, 2002). Bu şekil bir sapmada dinî argümanlar, suçlu üzerinde şiddeti gerçekleştirmek adına meşrulaştırılarak kullanılmaktadır. Bu sebeple dinî meşrulaştırma, toplumsal kontrolü sağlamak için önemli bir unsur olarak görülmüştür. Nitekim toplum, varlığını devam ettirebilmek ve farklı kurumlar aracılığıyla ontolojik güvenlik alanlarının sınırlarını korumak için bir meşruiyete ihtiyacı vardır. Başka bir ifadeyle "Din, sosyal düzeni legal, moral ve gelenek normları vasıtasıyla" meşrulaştırmaktadır (Okumuş, 2003, s. 55).

Skyes ve Matza (1957, s. 669)'a göre kişiler, toplumsal değer ve normlara duyarsızlaşarak bu normları askıya alarak suç işlemektedirler. Suçlarına bazı gerekçeler üreterek suçları meşru hale getirmektedirler. Kişi, suç ve sapma davranışlarını birtakım gerekçelendirmeler yoluyla akılcı hale getirerek vicdan azabı çekmeden, suç ve sapma davranışını kolayca işleyebilmektedir (Balcioglu, 2016). Skyes ve Matza (1957, ss. 667-668)'ın, suçun meşrulaştırılması için kullandığı nötrleştirme tekniğinden beşincisi olan "yüksek değerlere müracaat/suçlu değerleri, geleneksel toplumsal değerlerden üstün görme" tekniği esasen tam da bu durumu açıklamaktadır. Sapkın davranışlarda bulunanlar, içinde yaşadıkları topluma özgü ortak değerleri ve normları, suçlu alt kültürün değerlerinden ve normlarından daha aşağıda görerek vicdanlarından ve formel toplumsal kontrol mekanizmalarının baskılarından kurtulmaya çalışırlar (Skyes ve Matza, 1957). Suç işleyenler; kendi inançlarını, aidiyet hissettikleri grupların değer ve normlarını amaçları doğrultusunda kullanarak toplumsal değer ve normları göz ardı etmektedirler. Toplumsal normlara uymayanlar dışlanırlar ya da dışlanmaya itilirler.

Söz konusu dinî veya heretik örgütler işkenceyi, bedenler üzerinde sosyal kontrolü sağlamak adına kendi çıkarları ve inançları doğrultusunda kullanarak toplumsal bir gerçeklik olarak karşımıza sermektedir. Yani bedenler, bir nevi toplumsal kontrolün izlerinin sürüldüğü gizli görünürlük alanları olarak işlevselliğini sürdürmektedir. Örgütlerin bedenler üzerinden işkenceyi kullanması, buna uygun tutum ve davranışları benimsemesi toplumsal gerçekliğin bir nevi vücut bulmuş halidir. İdealize edilmiş bir cinsiyetçiliğin izlerini taşıması açısından işkence, farklı dinî veya heretik öğretilerin beden üzerinde işlendiği ve içerik kazandığı alanlar olmakla birlikte bunun izlerini taşımaktadır. *Martyrs* filmi, Hristiyan inancının Orta Çağ Avrupa'sında adını işkenceyle duyurmuş engizisyon mahkemelerine gönderme yapmaktadır. İşkence ile kurgulanmış filmde, gizli bir örgütün kadın bedeni üzerindeki denetim süreçleri, şiddet uygulamaları ve öteki dünya ile ilgili Tanrısal bilgiyi öğrenme çabaları üzerinde durulmaktadır.

Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Hakikati aramak adına gizli bir örgütün zorla kaçırdıkları kişiler üzerindeki şiddet uygulamalarının konu edildiği çalışmada şiddetin karakterler üzerinden yansımaları, kadın bedeni üzerindeki toplumsal kontrol ve şiddet, acının kutsanışı ve örgütün hakikat arayışı gibi başlıklar sosyolojik çözümleme yolu ile ortaya koyulacaktır. Bu çalışmaya dahil edilen *Martyrs* filmi, film çözümleme yöntemlerinden biri olan sosyolojik film eleştirisi kullanılarak incelenecektir. Sosyolojik film eleştirisinde sosyo-ekonomik sınıf, ırk, cinsiyet, azınlıklar, toplumsallaşma, sapkınlık, rol, statü, stereotip, yaşam biçimi, yabancılaşma, anomi, işlevselcilik gibi bazı temel kavramların izi sürülmektedir (Berger, 1993). Film eleştirmeni, söz konusu kavramları filmlerde kullanarak elde ettiği verilerle sosyolojik bir çözümlemeye ulaşmaktadır. Bu kavramlar

üzerinden yola çıkarak, filmde olay örgüsü içinde yaşanan durumların toplumsal yansımaları ele alınacaktır. *Martyrs* filmi, bu çerçevede kadın bedeni üzerinden şiddet, acının kutsanışı, hakikat arayışı gibi ana başlıklar altında toplumsal kontrol yaklaşımı, din, sapkınlık, işkence öğeleri ile ilintili olarak ele alınacaktır. Çalışmada öncelikle filmin künyesi ve özeti aktarılmaktadır.

Karakterler

Anna (Morjana Alaoui): Lucie ile yetimhanede büyüyen Anna, Lucie'nin çocuk yaşta sapkın bir örgüt tarafından uğradığı şiddetin travmasını atlatmasında ona destek veren ve yardımına koşan en yakın arkadaşıdır. Daha sonraları kendisi de işkence örgütü tarafından ele geçirilip bu örgütün çıkarları için şiddete maruz bırakılmış ve canlı olarak derisi yüzülerek işkenceden kaçamamıştır.

Lucie (Mylène Jampanoi): Küçük yaşta gizli bir örgüt tarafından işkence görmüş, yaşadığı travmadan dolayı hayali bir varlıkla uğraşmak zorunda kalmış ve bütün bunlara son vermek adına kendisine işkence yapan kişileri katletmiştir. Ancak kendisine işkence yapanları katletse de hayali varlıktan kurtulamayacağını anlayarak intihar etmiştir.

Mademoiselle (Catherine Bégin): Öteki dünya hakkında hakikati aramak için organize olmuş sistemli bir örgütün lideridir. Bu örgüt zorla kaçırdıkları genç kızlara işkence yapmaktadır. Örgüt lideri Mademoiselle, siyah giysileriyle ve ürkütücü görünümü ile âdeta Orta Çağ Avrupa'sının Cadı kültlerini andırmaktadır.

Filmin Konusu

Film organize olmuş gizli bir örgütün, genç kızlara uyguladığı işkence konusunu işlemektedir. Acıyı kutsal gören tarikat, genç kızların ölmelerine izin vermeyerek, acı ve şiddeti diri tutmaktadır. İşkence sonrasında sıklıkla gördüğü hayali bir yaratıktan kurtulmayı tek seçeneği olarak gören Lucie, kendisine işkence eden kişileri öldürdüğünde bu yaratıktan kurtulacağını düşünmektedir. Yıllar sonra Lucie, bu örgüte mensup aile üyelerini öldürerek intikamını almıştır. Ancak aileyi katletmesine rağmen hayali yaratıktan kurtulamamıştır. Kendisine yardım eden arkadaşı Anna ise örgüt lideri Mademoiselle'in son işkence gören deneği olarak özel bir odaya kapatılır. Odaya kapatılan Anna, el ve ayak bileklerinden zincirle duvara bağlanarak hapsedilir. Gün içinde belli aralıklarla işkence konusunda uzmanlaşmış güçlü ve kaslı bir adam tarafından dövülürken, bir kadın tarafından da yemek yedirilir. Birkaç gün sonra halüsinasyonlar görmeye başlar. Bu halüsinasyonlardan sonra Anna'nın direnci kırılır ve türlü işkencelerden sonra canlı olarak derisi yüzülür ve çarmıha gerilerek gözlerini yukarı doğru çevirir. Derisinin canlı olarak yüzülmesine rağmen bir müddet hayatta kalabilen Anna, özel bir odaya alınıp henüz bilinci açıkken, yanına örgüt lideri Mademoiselle gelir ve kulağına eğilerek, ölümden sonra yaşam olup olmadığı ile ilgili olarak, "Gördün mü? Öteki dünyayı gördün mü?" (Laugier, 2008, 1:31:02) diye sorar. Anna ise bu soru üzerine Mademoiselle'in kulağına bir şeyler fısıldar. Örgüt üyeleri evde düzenlenen toplantıda ölümden sonraki hayatla ilgili Mademoiselle'den gelecek bilgiyi beklerken, Mademoiselle, Anna'dan aldığı bilgi üzerine kendisini odaya kapatır ve odanın kapısına gelen örgüt üyesi bir adama, "Ölümden sonrasını hayal edebiliyor musun?" (2008, 1:34:52) sorusunu yöneltir. Mademoiselle, kapıda bekleyen bu adamdan "hayır" (2008, 1:35:01) yanıtını alır almaz adama, şüphelenmeye devam etmesini (2008, 1:35:05) söyler ve çantasından çıkardığı bir tabanca ile kendi kafasına bir kurşun sıkarak intihar eder.

Mekân

Martyrs filmi, Lucie adında bir çocuğun, eski mezbahadan çığlıklar atarak koşmasıyla başlamaktadır. Yıllar sonra Lucie, modern bir ailenin evine gelerek aile üyelerinin hepsini öldürmektedir. İşkenceye dair uygulamalar ise evin bodrum katında gerçekleşmektedir.

Zaman

2008 yapımı olan filmde 1970'lerin başında kaybolan on yaşındaki kızın yaşadıkları ve daha sonrasında arkadaşı Anna ile olan yakın arkadaşlığı çerçevesinde gelişen acı dolu olaylar konu edilmektedir. Film, Orta Çağ Avrupa'sında şiddet uygulayan engizisyon üyelerinin deneyimlerine benzer uygulamaları içermektedir. Engizisyon üyelerinin suçlulara verdiği cezaları uygulamak için kutsal olan şeylere başvurması gibi örgüt de sapkın inançlarını gerçekleştirme adına birtakım meşrulaştırma yollarına başvurmaktadır. Örgütün bu tutumu âdeta o yüzyılı çağrıştırmaktadır.

Kadın Bedeni Üzerinden Toplumsal Kontrol ve Şiddet

Beden, toplumsal yapı içerisinde farklı faktörlerin etkisiyle biçimlenmeye uygun bir yapıyı ifade etmektedir. Her toplumun, bedenin biçimlenme sürecindeki tutumu, davranışı ve cinsiyet algısı farklıdır. Toplumlar din, gelenek, görenek ve kültürel kurumlar üzerinden somutlaşmış normlarla beden üzerinde bir kontrol gücüne sahiptir. Bu bağlamda dinî oluşumların, bedenlerin biçimlenişinde önemli toplumsal kontrol gücüne sahip olduğu söylenebilir. Nitekim bedenin biçimlenişinde etkin söz sahibi olan Orta Çağ uygulamalarına bakıldığında cevabı çok uzaklarda aramamak gerekmektedir.

Beden üzerinde denetim oluşturma pratiklerinde Hristiyanlık uygulamaları derin izler bırakmıştır. Hristiyanlık'ta önemli görülen 'İlk Günah' kavramı, kadın beden algısını şekillendirmede önemli bir temel yapıyı oluşturmaktadır. İlk günahın işlenmesine sebep olan kadın, aynı zamanda insan soyunun günah işlemesi açısından bir ilki başlatırken, bir taraftan da dünyevi hayata kovulmasının sebebi olmuştur (Turan ve Duman, 2018). Kadın bedeni 'baştan çıkarıcı' ve 'aldatıcı' olarak tanımlanmaktadır. Kadınların büyücülükte günah keçisi olarak ilan edilmesinde baştan çıkarıcı özelliği ele alınmakta ve kadınlar rasyonel olmayan varlıklar olarak etiketlenmektedir. Bu durum ilk günah meselesini destekleyen bir anlayışa yol açmıştır (Turner, 2011). Başlangıçta Hristiyan inancı herkese eşit bir yaklaşıma sahipken kilisenin kurumsallaşması, ilk günahı başlatanın üzerinde durarak cinsiyetçi bir kimlik olarak kadın bedenini sorunsallaştırmıştır. Kadın bedeni, dinî örgütlerin bir denetim nesnesi haline gelirken modern dönem bu gerçeği değiştirememiştir. Modernleşme beden üzerindeki toplumsal denetime yeni boyut katmış, kadının biyolojik bedeni, zaman içinde toplumu ayna tutan kültürel bedenlere dönüşmüştür.

Film, Lucie isimli genç bir kızın, eski bir mezbahadan kaçışıyla başlamaktadır. Burada esir tutulan Lucie, fiziksel ve ruhsal olarak istismara uğramıştır. Lucie, o mezbahada yaşadıklarını unutamaz ve yaşadıklarından kurtulmanın bir yolu olarak aileyi öldürmek ister. Aradan geçen yıllardan sonra, şiddet gördüğü ailenin evine gelen Lucie elindeki tüfekle ailenin anne ve babasını sonra da onların çocuklarını öldürür. Anne yaralı bir şekilde kaçmaya çalışırken Lucie elindeki çekiçle kadının kafasını parçalar. Evin içindeki sahnelerde Lucie'yi yalnız bırakmayan arkadaşı Anna, tüm çabasıyla Lucie'yi durdurmak istese de ona engel olamaz ve Lucie'ye yardım etmek zorunda kalır. Merhametsiz tavırların sergilendiği filmin bu bölümünde masum gibi görünen ailenin bir anda öldürülme görüntüsü yer almaktadır. Filmin ilk başlarından itibaren Lucie'nin işkence odasından kurtulmaya çalıştığını, daha sonra içinde taşıdığı öfke duygusunun esiri olarak bir oç alma mekanizmasına dönüştüğü görülmektedir. Nitekim örgüt lideri Mademoiselle'in, Anna ile diyalogundaki konuşmaları, Lucie'nin yaşadığı travmaya açıklık kazandırmaktadır. Mademoiselle, Anna ile diyalogundan bir kesitte şöyle bir ifade de bulunur: "Oldukça inatçıymış ama sonunda Lucie de kurban oldu, tıpkı diğerleri gibi. Bir kurban yaratmak kolay, çok kolay." (Laugier, 2008, 1:01:33).

Beden üzerinde şiddetin yarattığı sonuç birbiri üzerinde kontrol sağlamaya çalışan insanları, karşılığı şiddetle vuku bulacak bir eyleme itelemektedir. Yıllar önce mahzenden çılgınlık içinde korkarak kaçan Lucie, yıllar sonra da işkenceden kurtulmak için kendisiyle yüzleştiği bir anda ölümü tercih etmiştir. Yani intihar yolunu seçmiştir. İntihar sahnesi, Lucie'nin içinde bulunduğu karmaşıklığı, çelişkileri ve korkunun insan üzerinde bıraktığı ruhsal bozukluğun bedendeki yansımalarını ilmek ilmek işlemiştir. Buradaki korku ve şiddetin, herhangi bir seçenek kalmadığında intihara gidebilecek bir sürece dönüştüğü görülmektedir. Bu sahneler, Orta Çağ Avrupa'sında işkenceden korkup kaçan ve tekrar yakalandığında intiharı seçen kadınları çağrıştırmaktadır. Orta Çağ Avrupa'sında engizisyon cezaları çok şiddetli ve acımasız olduğu kadar işkence görenlerin çoğu için, ya acıya direnme ya da ölümden başka bir seçeneğin olmadığı bir boyuta dönüşmekteydi. Bu durum özellikle kadınlar için dayanılmaz bir hal almakta ve kadınlar işkence görmemek için, ya kaçmaya ya da tekrar yakalandıklarında intiharı seçmekteydiler. Yani kurtuluş için iki yol vardır, ya acıya direnecek ya da intihar edilecektir (Dashu, 1998).

Lucie'nin intiharından bir sonraki gün Anna, evin içinden bodrum katına giden gizli bir bölüm bulur. Bu gizli mahzene indiğinde kafasında ve bacak kısmında metalimsi demirle kaplı, zincire bağlanmış, vücudunda yaralar olan bir kızla karşılaşır. Bulduğu yaralı kızı mahzenden yukarı çıkararak yaralarını temizlerken, siyah takım elbiseli birkaç kişi eve girerek yaralı kızı öldürür.

Korkan ve panikleyen Anna, bu kişiler tarafından bayıltılır. Kendine geldiğinde ise bu kişileri yönlendiren Mademoiselle isimli yaşlı bir kadın ile karşılaşır. Mademoiselle, gizli bir örgüte üye olduğunu, bu örgütün genç kadınlara organizeli ve sistemli bir biçimde işkence yaparak *şehit* mertebesine ulaştırdığı hakkında açıklamalarda bulunur. Bu sayede ölümden sonraki yaşamla ilgili bilgi edinmeyi amaçladığını ifade eder. Bu açıklamanın ardından Anna, el ve ayak bileklerinden zincirle duvara bağlanarak odaya hapsedilir. Gün içinde belli aralıklarla iri yapılı bir adam tarafından dövülürken, belli aralıklarla da bir kadın tarafından yemek yedirilir. Birkaç gün sonra halüsinasyonlar görmeye başlayan Anna, tam da Mademoiselle'in bahsettiği, *karanlık bir odaya hapsedilen kadınların yaşadıkları fizyolojik ve psikolojik işkence aşamalarını* yaşamaya başlar. Örgüt lideri Mademoiselle, Anna'yı karanlık bir odaya henüz hapsedmeden önce aralarında geçen bir diyalogda şöyle bir ifadeye bulunur:

“Birini karanlık bir yere kapattığında acı çekmeye başlar. O acıyı sistemli metotlu soğukkanlı bir şekilde beslersin ve böyle devam edersin. Kişi bu durumda farklı aşamalardan geçer. Bir süre sonra bir şok olur ve çatlak kolayca açılır. Kişi aslında olmayan şeyleri görmeye başlar. Zavallı Lucie ne görüyordu? Him. Bir şeyler görüyor muydu? Canavarlar görmedi mi? Onun canını yakmak isteyen canavarlar. Him?” (Laugier, 2008, 1:01:49).

Mademoiselle, Anna ile konuşmasının devamında, şu cümleleri kurar: “İnsanlar daha fazla acı çekmek istemezler. Dünya geride sadece kurbanların kaldığı bir yere dönüştü. İşkence görenler nadir insanlardır. İşkence gören biri olağanüstüdür. İşkence görenler fevkalade varlıklardır.” (2008, 1:02:49).

Örgüt lideri Mademoiselle'in, “Dünya, geride sadece kurbanların kaldığı bir yere dönüştü” dediği şey toplumsal kontrolün zayıfladığı, değerlerin, inançların marjinal bir grup tarafından hiçe sayılarak saplantılı inançlarını gerekçelendirmek için başvurduğu bir yoldur. Gerçekliğine inandığı dünyada artık herkes kurbandır, sadece “İşkence görenler nadir insanlardır.” Ona göre “İşkence gören biri olağanüstüdür. İşkence görenler fevkalade varlıklardır.” (2008, 1:02:49). Esasen bu söylemleriyle Mademoiselle, bir umutsuzluk içinde olduğunu ve kurtuluş aradığını ifade etmektedir. Kurtuluş ise dünyanın sorunlarını üstlenip kendilerini aşan, acı çeken insanlardır. Herkesin iyiliği için acı çeken insan, dünyayı kurban olmaktan kurtaracak ermiş kişidir. Yüzyılın bir kurtarıcıya ihtiyacı vardır. Mademoiselle ve bağlı olduğu örgüt, bu sapkın dünya görüşüyle kurtuluşu aramakta ve bu bakış açısını, kutsal bir otorite zeminine oturtmak için gerekçelendirmeye çalışmaktadır. Ona göre kutsal olanlar, işkence görenler olduğu için tünelin ucundaki ışığı görecek olanlar da yine işkence görenlerdir. Dolayısıyla Skyes ve Matza (1957)'nin ifade ettiği gibi suç işleyenler; kendi inançlarını ve aidiyet hissettiği grubun inançlarını, toplumsal değer ve normların üzerinde görerek işledikleri suçu meşrulaştırma yoluna gitmektedirler. Suçun meşrulaştırılmasında kutsalı arama veya hakikati arama gibi amaçların hedef gösterilmesi dinî argümanları devreye sokmaktadır.

Örgüt üyelerinin şiddet deneyimlerine tanıklık ettiğimiz sahnelerde odaya kapatılan Anna, birkaç gün sonra halüsinasyonlar görmeye başlar. Bu halüsinasyonlardan sonra acıya ve şiddete karşı koyamaz ve direnci kırılır. Filmde toplumun temel ögesi olan ailenin bodrum katındaki şiddet olgusu incelenmektedir. Anna'ya şiddet uygulayan kişiler ‘anne’ ve ‘baba’ rollerini üstlenen figürlerdir. Anna'yı döven iri yapılı, güçlü, kaslı bir adamken; yemek yediren, Anna'yı yıkayıp temizleyen kişi orta yaşlarda bir kadındır. Aynı zamanda bu işkenceci tipler işkence yöntemi konusunda uzmanlaşmış kişilerdir. Anna'yı işkence odasına götürüp, direnci kırılıncaya kadar işkence ederler, daha sonra direncinin kırıldığına hükmedildiğinde son bir hamle ile derisini yüzerler. İşkence, bu gizli örgüt tarafından hakikati bulma adına inandıkları dinî veya felsefi bir içtihadın neticesinde yapılmaktadır. Filmin sonuna doğru Anna'ya şiddet uygulayan doktor, Anna'nın canlı bir biçimde derisini yüzüp çarmıha gerdikten sonra Anna'yı besleyen ve temizleyen kadınla birlikte, Anna'nın daha önce hiçbir kişinin ulaşamadığı bir aşamaya geldiği kanısına varıp, Mademoiselle'i bilgilendirirler (2008, 1:27:35).

Filmde söz konusu şiddete konu olan işkence uygulamalarına benzer yöntemleri kullanan engizisyona ait işkence yöntemleri, Orta Çağ Avrupası'nda uygulandığı dönemin ilk başlarında Fransa ve sonra İtalya olmak üzere Avrupa'ya yayılarak kurumsal etkinliğini arttırmıştır. XVI. yüzyılda İngiltere ve Portekiz dışında Katolik ülkelerde de etkinliğini devam ettirmiştir (Demirci, 1995). İşkence

uygulamalarındaki çoğu sahneler kazıklar üzerinde yanan insan bedenleri ve işkence tezgâhında ölenlerdir. Özellikle Fransa’da ve İngiltere’de yaygın olarak kullanılan işkence uygulamalarının başında mahkûmun bağırsaklarına boru ile tazyikli su verilmesi ve özel hazırlanmış bıçaklarla derinin yüzülmesi işkencesi vardır. Bu uygulamalar Avrupa’da işkence uzmanlarının en sık kullandıkları metotlardan birkaçıdır (Bardakçı, 1996). Fromm’a göre “... insanlara öldürmeyi öğretmek kolaydır. Ama öldürmeyi engelleyen gelenekler geliştirmek zordur. Birçok insan, başka insanların acı çektiğini görmekten ... haz duyar” (1993, s. 169).

Bedeninin, toplumun kültürel değerleri üzerinden biçim alması, bedenler üzerinde dinî değerlerin işlevsellik kazanması toplum yaşamını şekillendirmektedir. Bedenlerin bu şekilde kontrolü, kadın bedeninin algılanış biçimini de şekillendirmektedir. Beden toplumsal yapının önemli bir denetim mekanizması olarak toplumun farklı kurumları tarafından farklı şekillerde idealize edilmekte ve çatışmanın bir aracısı olarak işlevselleşmektedir. Bu durum, dönemin hâkim güçlerine bedenler üzerinde toplumsal kontrol aracılığıyla kendilerini gerçekleştirme fırsatı vermektedir. Açıkçası bedenler üzerinden bir biçimlendirme kadim dönemden beri devam eden bir durum olmakla birlikte bedenlerin inşası, kimlik duygusu üzerinde gelişirken, kontrolü de kişinin kendisi ile sosyal yapı arasında bir süreç dahil olarak bir seyir izlemektedir (Shilling, 1993).

Süreç içerisinde bedenin görünümü ve işlevselliği denetimin yeni formlarını geliştirmiştir. Birbirinden farklı kurumların bedenler üzerinde denetimi, gözetim ve inceleme yoluyla yapılarak beden üzerindeki bilgi edinme sürecine meşru bir zemin hazırlamıştır. Denetimin yeni formlarından olan gözetim, kamusal alanda insani ilişkiler ve davranışları kontrol altına almak ve müdahale etmek için bir imkânı da içermektedir (Gül, 2022, s. 62). Filmde söz konusu sapkın grup hem gözetim hem de inceleme yoluyla bedenler üzerinde deneyler yaparak hakikati ve kutsalı aramaktadır. İşledikleri suçlara, inançları doğrultusunda meşru bir zemin hazırlayarak suçlarını meşrulaştırma suretiyle insanın maddesel varlığını temsil eden beden olgusunu, kendi içinde tezatlık barındıran bir seyre dönüştürmektedirler. Dolayısıyla beden, haz ve acının, güzellik ve çirkinliğin, kutsanma ve işkence gibi kavramlarla dinî, felsefi ve edebi birçok yaklaşımın ögesi olarak sosyal tasarımın içinde yer almaktadır.

Kişinin, kendi bedeni ile ilişkisini düzenleyen dinsel yapılar arasında bir var etme amaçlansa da temeli çok eski uygulamalara dayanan bedenin işkence yoluyla denetiminde, bedene yüklenen anlamlar, kişinin kendi bedeni üzerinde söz hakkının elinden alınması ve güvenliğinin göz ardı edilmesi filmde tartışmalara yol açan konulardır. Nitekim temeli Orta Çağ’a kadar uzanan bedenin bir “yük” olarak aşağılanması ve çileci bir anlayışla ihtiyaçları göz ardı edilerek eziyet ve işkenceye maruz bırakılması, filmin ana temalarından biridir. Dolayısıyla bedenin kendine özgü karakteristik özelliklerinin yanı sıra tasarım olarak da şiddet olgusunun göbeğinde yer alması bedenin, toplumsal kontrol mekanizmasının bir aracısı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu bağlamda Batı medeniyeti kadın bedeni konusunda çok hassas davranmamıştır. Hristiyanlık’ta beden, hakikate ulaşmanın önünde bir engel gibi görülmüştür. Kadına ait sevgi, şefkat, fedakârlık gibi karakteristik özellikler, söz konusu şiddetin önüne geçememiş ve bedenler şiddetin aracısı olmuştur. Sennett’in (2002, s. 11) ifade ettiği gibi “Batı uygarlığı bedenin haysiyetine ve insan bedenlerinin çeşitliliğine hürmet etmekte hep zorlanmıştır.”

Filmde diğer bir ayrıntı ise kadına şiddet teması konusunda ironik bir dil kullanılmasıdır. Örgüt lideri Mademoiselle ile Anna arasında geçen diyaloglarda farklı statülere ve yaşam biçimlerine sahip iki kadının, biri işkenceci, diğeri işkenceye uğramış kimlikleriyle cinsiyet açısından iki farklı kutbu içermesi yani bir ironiyi yansıtmaları bakımından önemlidir. Örgüt lideri Mademoiselle’in, işkenceye en dayanıklı olanların kadınlar (2008, 1:04:43) olduğu vurgusu, modern dünyada kadınlara yöneltilen şiddetin, hâkim güçler tarafından kadınlara bu algıyı dayattığını, kadınlar dâhil herkesin, kadına şiddet uygulanması konusunda bir saplantıya sahip olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, işkencenin alt yapısını oluşturan hâkim söylemin şiddet hırsıyla güçlenmekte olduğu vurgusunu da yapmaktadır.

Acının Kutsanışı “İşkence Görenler Nadir İnsanlardır”

Asketizm, Grekçe’de çok geniş anlamda pratik, spor ve egzersiz yapmak gibi eylemlerin tümü için

kullanılan bir kavramdır (Watts, 2008). Toplumsal olarak organize olmuş Hristiyan çileciliğinin ilk ortaya çıkışı Yunan-Roma uygarlığında rastlanmaktadır (Zöckler, 1910). Asketizm, öncelikle beden disiplini edilmesi daha ileri seviyede bedenin öneminin yok sayılması anlamına gelmektedir (Hall, 1910). Asketizm, iştah, cinsel istekler, yemek gibi bedensel zevkler ile öfke, hırs, kibir gibi ruhu kirleten duygulardan arınma yoluyla kendini kontrol etmeye yönelik sistematik bir yaşam tarzını ifade etmektedir. Esasında Asketizm kişiyi sınırlamaktan ziyade dönüştürmeye uğraşan bir disiplin diye ifade edilebilir. Asketizm, kişinin Tanrı ile bir olmayı gaye edinerek manevi alemde derinleşmesini varsaymaktadır (Elm, 1994). Bu anlama uygun yapılan her türlü eğitim, davranış ve tutumlar çile niteliği taşımaktadır. Asketizmin temelinde ilk günahı insan getirdiği için insanlar günahkâr olarak doğarlar ve yaşamlarını bu günahı arınmaya adanmışlardır. Dolayısıyla insanın kendini cezalandırması ve belli bir aşamaya ulaşması için acı çekmenin gerekliliği inancı yer almaktadır.

Manastırlar inşa edilmeden önce, Hristiyan asketiklerin çoğunluğunu oluşturan çöl münzevileri, Tanrı'ya yakın olmak için her türlü kişisel ve sosyal bağlardan arınmayı amaçlamışlardır. Çöl münzevilerine göre beden tanımlamasında beden; baştan çıkarıcı, değersiz ve utanç kaynağı olarak yer almaktadır. Bunun için bedene eziyet edilmeli, direnci ve kibri kırılmalıdır. Asketiklerin yıllarca uzanmadan ve oturmadan bir sütun üstünde yaşadıkları; yıkanmadıkları ve elbiselerini üzerlerinden çıkarmadıkları ot ve çimen dışında bir şey yemedikleri; bataklık, kurak yerler ve mezar aralarında yaşadıkları kaydedilmiştir. Böyle bir yaşam tarzının altındaki amaç nefsi terbiye etmek, eziyet etmek, Tanrı'ya gerçek kul olmanın bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Zaman içinde asketikler, Manastırların ortaya çıkması ile disipline edilseler de bu uygulamalar, Tanrı'ya ulaşma gayesi ile yüzyıllarca devam etmiştir (Pike, 1951).

Martyrs'i özgün hale getiren, işkenceye yüklediği anlamdır. Filmde söz konusu örgütün inancına göre acı çekmek, kutsaldır. Acıyı deneyimleyen, acı çeken kişi bu anlamda önemli ve erdem sahibidir (2008, 1:03). Şiddet gören kişi, acı çekerek uhrevi bir boyuta yükselmektedir. Böylelikle, dünyevi dertlerinden kurtulmakta ve Tanrı'nın yanına yaklaşmaktadır. Yani işkence gören kişi *şehit* olarak hakikate de *şahit* olmaktadır. Bu örgüt kızlara işkence yaparak uhrevi boyuta ermelerini sağlamaktadır. İşkence yapanlar, kişinin acı çekerken gözlerine odaklanıyorlar ve bakışlarındaki anlamı ve ifadeyi çözmeye çalışıyorlar. Böylelikle acı çeken kişinin yalnız olmadığını ve yanında bir Tanrı olduğunu düşünerek Tanrı'nın da şiddet görenin, acı çeken kişinin yanında olduğu varsayılmaktadır.

İsa Mesih'in, müritlerine "Eğer bir kimse ardımca gelmek isterse kendini inkâr etsin ve haçını yüklenip ardımca gelsin" (Markos 9:35) öğütünü Hristiyan asketizmin 'kendini inkâr' yönüyle negatif kısmı, 'Mesih'i takip' yönüyle de pozitif olan iki kutbu olduğu görülmektedir. Hristiyan asketizminin teorik temeline göre Tanrı'ya ulaşmanın yolu, ruhun tutku ve ihtiraslardan kurtarılmasından geçmektedir. Esasen bu yaklaşımın altında Stoacıların asketik felsefelerinin izleri bulunmaktadır (Livingstone, 2006). Filmde acı çeken kızların bir taraftan kurbanken diğer taraftan saygıyla kutsanan bir varlık olduğu vurgulanmaktadır. Örgütün düşüncesine göre seçilen kişiler, çektikleri acı deneyimleriyle hidayete yani hakikate ermektedirler. Bu anlamda, filmde bir nevi 'acıyı sevmek' kavramlarına vurgu yapılarak, Tanrı'ya ulaşmanın tek yolunun 'acı çekmek olduğu' düşüncesi öne çıkmaktadır.

Örgüt üyelerinin şiddet uygulamalarına tanıklık ettiğimiz sahnelerde şiddet ve acının kutsanışı kavramlarının önemsendiği görülmektedir. İşkencenin cinsiyet kategorisinde kadının merkezde yer aldığı düşüncenin hâkim olduğu filmde örgüt lideri Mademoiselle'in, aradıkları hakikate aracılık etmesi için son şiddet deneyimini Anna ile yaşayacağı görülmektedir. İşkenceden kurtulma isteği geri çevrilen Anna, acıya karşı olan direnişini bir müddet sürdürse de daha sonra direnci kırılır ve teslimiyeti seçer. Dolayısıyla Anna, filmin sonlarında örgütün sistematik işkence uygulamalarından kurtulamamaktadır. Konuya bu açıdan bakıldığında Anna'nın özdeşleştiği figür Hz. İsa'dır. Hz. İsa'nın işkenceler görerek çarmıha gerilmesi, insanlığın günahlarını vazife edinmesi, yaşadığı toplumun mutluluğu için acı çekmesi ile Anna'nın masumiyeti, iyi niyeti ve saflığı ile kurban edilme hadisesi neredeyse aynıdır. Hristiyan mezheplerinin birçoğunda acı çekmek önemli bir erdemdir.

Hakikat Arayışı “Ölümden Sonraki Yaşam”

Avrupa’da acı çekmek ve ermek diyalektiği, Hristiyanlık öncesine kadar uzanmaktadır. Çilecilik fikrini ortaya atan Hermesçilik’in rahiplerinin yaşamı, acı dolu bir yaşamı içermektedir. Rahipler, büyük kapılar ve iç avlulardan, kayalar içine oyulmuş sütunlar ve heykellerle dizilmiş koridorlardan geçerek her kapıya geldiklerinde türlü çilelerle sınanır ve bu yolculuklarını, yerin merkezine doğru uzanan karanlık dehlizlerde devam ettirirler. Böylece kendilerine ait ibadethanelerde acıyla sınanarak hidayete ererler (Kılıç, 1989). Bu tarihi veriler altında filmi incelediğimizde; Anna’nın, evin salonunda mahzene açılan bir dolaptan aşağıya doğru uzanan merdivenlerden geçerek koridorda sürüklenmesi, daha sonra ikinci bir geçitten yine aşağıya doğru karanlık bir yere indirilmesi ve burada şiddet deneylerine maruz kalması, Hermes müritlerinin tecrübeleriyle örtüşmektedir. Hermes müridinin bir mezarlığa girip orada tünelin ucunu görmesiyle yaşadığı tecrübe ve teslimiyet duygusu, Anna’nın dayak ve işkenceler sonunda teslimiyet arz etmesi ile benzer özellikler içermektedir.

Odaya kapatılan ve zincirle duvara bağlanarak halüsinasyonlar gören Anna’nın direncinin kırılması, bir müddet sonra teslimiyeti seçmesiyle birlikte canlı bir biçimde derisinin yüzüldüğü sahne; korku ve vahşette insanoğlunun sınır tanımadığını, dünyevi hayatın karanlık, acımasız ve gizli yönünü göstermektedir. Derisi yüzülüp çarmıha gerildikten sonra gözlerini yukarı doğru çeviren Anna, *şehitlik* mertebesine ulaşmaktadır.

Hristiyanlık’ta çile çekme ile vurgulanan mevzuda; bedenın eziyet görmesi, hakarete uğraması ve aşağılanmasıyla Mesih’in acılarına ortak olunacağı ve kurtuluşa erişileceği belirtilmektedir. Dolayısıyla Hristiyanlar acı çekerek, aşağılanarak *şehit* olma adına bu görevlerine devam etmektedirler (Dudu, 2021). *Martyrs* filminde bedenın, bir taraftan işkence çekerken, bir taraftan da hayatta kalacak kadar ihtiyaçlarının giderilmesi söz konusudur. Nitekim hakikate ulaşılması için bedenın canlı olarak hayatta kalması gerekmektedir. Nihayetinde beden, hakikate ulaşmak için bir aracı olarak görülmektedir.

Hermetik öğretı hakikatin araştırılmasına dayalıdır. Bu öğretiye göre, madde karanlık ile özdeştir. Işık, ruhtur ve aydınlık ruhtadır. Dünya hayatı, ruhın maddeyle mücadelesinden oluşan bir imtihan sürecidir. Hakikate ulaşabilmek için bu imtihandan başarılı bir şekilde geçmek gerekir. Ruh, maddeyle mücadelesinde yenik düşerse, karanlığın esiri olacak ve varlığını kaybedecektir. Mücadeleyi kazanan ruh ise ölümsüzlüğe yükselecektir. Ruhları ölümsüz kılan şey, dünyada verdikleri mücadelede iradelerini kullanma ve acı çekme yoluyla erişecekleri aydınlanmadır (Yılmaz, 2019).

Hermetizm’e göre kâinatın gerçeklerini idrak edebilmek için akli gelişmiş, erdemli bir ruh haline sahip olunmalıdır. İnsan, ruhani ve madde olarak iki farklı boyuttan oluşan bir farklılığın içinde yaşamaktadır. Tanrısal ruh, iyi ve saf olmasına karşın, madde boyutu iyi ve saf sayılmamaktadır. Bedensel arzularına yenik düşen insanların, Tanrı’dan ayrı düşmesi muhtemeldir. Bunun için iki yol seçmek zorundadır. Hermetizm’de iyimser ve kötümser iki doktrin vardır. İyimser olana göre âlem iyi ve güzeldir. Tanrı onunla tezahür eder. Tanrı tarafından yaratılan insan dünyevilikle ilgilenmelidir, gücünü ve bedensel yeteneklerini kullanmalıdır. Dünyayı korumak, bakmak ve neslin devamını sağlamalıdır. Kötümser doktrine göre âlem temelde kötüdür (Yılmaz, 2019). Yani âleme sırtını dönmeyen, Tanrı’yla yaklaşamaz. Bu dünyaya yabancı gibi olunmalıdır (Eliade, 1958). Ruh aslı olarak ilk başta iyi olsa da zamanla bedenini sevip hırslarına yenik düşüp, kendini tanımaktan ve Tanrı’dan uzaklaşırsa ölümü hak etmiş sayılır.

Martyrs; konusunu, hakikate ulaşma adına şiddet ve acı çekme çizgisinde kurarken bir nevi çilecilikle ilgili hem Orta Çağ Avrupası’nı hem Hristiyan mistisizmini betimlemektedir. Acıyla kutsanan insanın kurban haline geldiğini, sistemin sürekli kurbanlar ürettiği savından hareketle söz konusu gizli örgüt üzerinden, izleyicisine şiddet ve hakikat arasındaki acımasızlığın karanlık yüzünü göstermektedir. Acı ve şiddeti sevmenin, insanı şefkat ve merhametten uzaklaştırdığını, tünelin ucundaki ışık görüntüsüyle hakikati arayanın, aslında bir umudun peşinden gittiğini ancak bir taraftan umut ararken umutsuzluğa da kapıldığını göstermektedir. Sistemin, ‘acı çekme, şiddet ve kutsal arama’ sorunsalını sürekli üreterek diri tuttuğunu, son sahneye örgüt liderinin intihar edişinin eklenmesiyle bu durumun pekiştiği görülmektedir.

Filmde diğer bir ayrıntı ise Anna’ya şiddeti yapan erkek figürünün yanı sıra bir kadın figürünün de şiddete dahil olmasıyla belirginleşen açık bir kadın düşmanlığıyla karşılaşılmasıdır. Bir taraftan evin tesisat

ve kanalizasyon sorunları gibi kas gücünü içeren işleriyle bir kadının ilgilenmesi ve bu kadının çocukları üzerindeki otoritesi, aynı zamanda bu kadının ‘büyükanne’ görünümü ile filmin son sahnelerinde toplanan kadınların görünüşünün Orta Çağ cadı kültlerine benzemesi, kadın konusundaki ikircikli düşünce yapısını göstermektedir.

Ayrıca Anna’nın çarpmıha gerilme sahnesinde Hristiyanlık ikonlarının kullanıldığı görülmektedir. Filmde şiddet ve kadın ilişkisi bağlamında güçlü bir alt zemin kanadı oluşturulup tek bir noktaya odaklanıldığı izlenimi verilse de esasen Hristiyanlık ikonlarının kullanılışı, kadınların işkence görmesi, hakikate erişimleri için gözlere odaklanılması, tünelin ucundaki ışığın ifade edeceği anlamın peşine düşülmesi ve son sahnede örgüt liderinin intiharı, tek bir konuya odaklanmak yerine bütün gizemi de içine katan akıcı bir senaryoyla izleyicinin zihnini karıştırarak bir sorgulamaya götürmektedir.

Sonuç

Bu filmde türlü işkencelerle genç kızları ölüme sürükleyen, yaşam ile ölüm arasında arafta bırakarak işkence yaptıkları kurbanlarının, ölüm ötesine dair bir vizyon görüp görmediklerini inceleyen bir örgütün sapkınlığı anlatılmaktadır. Yunanca *şahit* anlamına gelen *Martyr* sözcüğü, *hakikate şahitlik eden*, İngilizce’de *şehit* yani *hakikat yolunda ölen* anlamında kullanılmaktadır. Filmde tünelin ucundaki ışığı görebilsin ve tanrısal bilgiye ulaşabilsin diye insanlara *öteki tarafta nelerin* beklediği bilgisini vermek için Anna, türlü işkencelere maruz bırakılıp canlı olarak derisi yüzülmüştür.

Filmde, işkence sonrasında Anna’nın gördüğü hakikati anlatması için toplanan örgüt üyeleri, hakikate giden bilgiye sahip olmayı heyecanla beklerken, umduklarını bulamazlar. Nitekim örgüt lideri Mademoiselle, Anna’dan aldığı bilgi üzerine kendisini odaya kapatır ve odanın kapısına gelen örgüt üyesi bir adama, *ölümden sonrasını hayal edip etmediği* sorusunu yöneltir ve ondan, *hayır* yanıtını alır. Bu yanıtı alır almaz örgüt üyesine, *şüphelenmeye devam* etmesini söyleyerek, kendisinden beklenilmeyen bir eylemde bulunur ve intihar yolunu seçer. Yani filmde sistemin oluşturduğu kurban zincirine Mademoiselle, kendisini de ekleyerek sistemin kurban üretmesine katkıda bulunmuştur. Esasen burada kadim dönemden beri süregelen hakikat ve bilgi arayışının hiçbir zaman bir sonu olmayacağını, bilgiye yaklaşmanın sınırları zorlandıkça hep bir muamma ile karşılaşılabilceğinin altı çizilmektedir.

Öte yandan filmde ‘hakikati aramanın’ bir sonu olmadığı vurgulanırken, bir taraftan da kadın bedeninin, işkence ile hakikate ulaşmada bir aracı olarak kullanıldığı gösterilmektedir. Dolayısıyla söz konusu işkence, acı ve hakikat arayışında kadın bedeninin, sistem içinde tekrar üretiminin devam edeceği düşüncesi yansıtılmaktadır. Ayrıca filmde kadına şiddet teması konusunda ironik bir dil kullanılmaktadır. Örgüt liderinin işkenceye en dayanıklı olanların kadınlar olduğu vurgusu, günümüzün önemli bir konusu olan, kadınlara yöneltilen şiddetin kadınlar da dâhil herkesin, kadına şiddet uygulama konusunda bir saplantıya sahip olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır. Filmde bu saplantılı düşüncenin gittikçe radikalleştiğini, hâkim söylemin bu şiddet hırsıyla güçlenmekte olduğu gözlemlenmektedir. Nitekim Lucie’nin işkence odasından kaçtıktan sonra bir öç alma mekanizmasına dönüştüğünü, hayali bir yaratık figürü olan kızın, işkenceden sonra Lucie’ye saldırdığını hatta Anna’ya şiddet uygulayan kadını ve örgüt lideri Mademoiselle’i göz önüne alırsak, sistemin sürekli bir kurban yarattığını, şiddet görenin de şiddet uygulayanın da birbirine benzediğini görürüz.

Yazar Katkıları

Yazar makalenin son hâlini okudu ve onayladı.

Çıkar Çatışması (Zorunlu)

Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

- Azzarito, L. (2009). The panopticon of physical education: Pretty, active and ideally white. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 14(1): 19–39.
- Balcıoğlu, E. (2016). Sosyal süreç teorileri. *Kriminoloji*. A. Sözer ve E. Balcıoğlu (Ed.). Nobel Yayınları.
- Bardakçı, İ. (1996, Ekim). İşkence. *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, (31), 23-26.
- Berger, P. L. (1993). *Dinin sosyal gerçekliği*. A. Coşkun (Çev.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Berger, A. A. (1996). *Kitle iletişiminde çözümleme yöntemleri*. M. Barkan, U. Demiray, D. Güler, N. Bayram, A. Tunç, N. Ulutak, A. H. Yüksel (Çev.). Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Yayınları.
- Bingöl, O. (2017). Bedenin sosyolojisi: Nasıl? Niçin?. *Mavi Atlas*, 5(1): 86-96.
- Dashu, M. (1998). Reign of the demonologists. *Excerpted from secret history of the witches*, 1-15. (<https://suppressedhistories.academia.edu/MaxDashu>: 15.09.2023)
- Demirci, K. (1995). Engizisyon. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 11, 238-241.
- Dudu, M. (2021). *Roma döneminde (M.S. 0-313) İsa ve Hristiyanlara yapılan eziyetler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eliade, M. (1958). *Birth and rebirth*. New York: Harper and Bros.
- Elm, S. (1994). *Virgins of god: The making of asceticism in late antiquity*. Oxford: Clarendon Press.
- Esgin, M. (2013). İşkence ve engizisyon. *Bozok Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(3): 39-60.
- Fichter, J. (2002). *Sosyoloji nedir?*. N. Çelebi (Çev.). Yenilenmiş ve değiştirilmiş Bs. Ankara: Anı Yayınları.
- Fromm, E. (1993). *İnsandaki yıkıcılığın kökenleri*. Ş. Alpagut (Çev.). İstanbul: Payel Yay.
- Gül, H. (2022). *Yeni kentsel ailenin manevi boyutları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Hall, T. C. (1910). Asceticism (Introduction) in *Encyclopedia of Religion and Ethics*. James Hastings, M. A., D.D. (Ed.). Edinburgh: T.&T. Clark Publication, C. 2. 63-69.
- Hepşen, O. (2010). *Tevrat, İncil ve Kuran-ı Kerim’de kadın bedeni*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnceoğlu, Y. ve Çomak, N. (2009). *Metin çözümlemeleri*. Ayrıntı Yayınları.
- Kılıç, M. E. (1989). *İslam kaynakları ışığında Hermes ve Heretik düşünce*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Laugier, P. (2008). *Martyrs* [Film]. Eskvad; TCB Filmi.
- Livingstone, E. A. (2006). Asceticism. *Oxford Concise Dictionary of the Christian Church*. Oxford: Oxford University Press.
- Marshall, G. (2009). *Sosyoloji sözlüğü*. O. Akınhay- D. Kömürcü (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Martı, H. (2016). Peygamberin Hadislerinde Bir Değer Simgesi Olarak Beden ve Mahremiyet. *Beden Sosyolojisi*. K. Canatan (Ed.). İstanbul: Açılım Kitap. 233-246.
- Okumuş, Ejder. (2003, Eylül). Toplumsal Eşitsizliklerin Meşruiyet Kazanmasında Din. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 51-68
- Pike, E. R. (1951). Asceticism, *Encyclopedia of Religion and Religions*. London: George Allen&Unwin Ltd.
- Sennett, R. (2008). *Ten ve taş-batı uygarlığında beden ve şehir*. T. Birkan (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Shilling, C. (1993). *The body and social theory*. London: Sage Publications.
- Sykes, G. M., ve Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American Sociological Review*, 22(6), 664-670.
- Turan, M. ve Duman, H. (2018). Mary Daly'nin ataerkil Hristiyan tanrı anlayışı hakkındaki eleştirileri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (44): 67-188.
- Turner, B. S. (2011). *Tıbbi güç ve toplumsal bilgi*. Ü. Tatlıcan (Çev.). Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Watts, N. (2008). *The Oxford new Greek dictionary*. New York: Berkley Books.
- Yavuz, S. (2014). *Sosyal sapma ve din*. Ankara: Otorite Yayınları.
- Yılmaz, S. (2019). *Hermes'in Eski Mısır ve Helen dünyasından İslam coğrafyası ve Anadolu'ya yolculuğu*. Lectio Socialis.
- Zockler, O. (1910). Asceticism (Christian) in *Encyclopedia of religion and ethics*. Edinburgh: T.&T. Clark Publication, C. 2.